

KVINNORNA OCH FREDSARBETET

1731

AV
HEDVIG RINANDER

A.-B. FRAMS TRYCKERI, WASA, 1931.

Kvinnorna och fredsarbetet.¹⁾

Under gångna tidsåldrar ha mänsklighetens ädlaste andar tänkt och drömt om den dag, då jordens släkter skola varda ett syskonförbund, inom vilket lag och rätt skall gälla i stället för krig och våld. Men det var blott enstaka, högt benådade siare, som i aningsfyllda ögonblick skådade morgongryningen till den dagen. Längtan bodde dock i folksjälens djup, men de egentligen folkliga fredssträvandena togo sin början för något mer än 100 år sedan, då under de napoleonska krigens blodiga år folken mer än någonsin suckat efter fredens välsignelse, och även furstarna mer än någonsin förut gripits av samma längtan. Framför allt var detta fallet med den svärmiske Alexander I av Ryssland, som efter Moskvas brand övergivit upplysningslitteraturens läror och blivit en ivrig läsare av Bibeln. Påverkad och styrkt i sin iver av den livländska adelsdamen, fru Juliana von Krüdener förelade han de förbundna monarkerna i Paris en förbundsakt av följande innehåll: „I den helige treenighetens namn. Iföljd av de senaste

¹⁾ Föredrag hållet vid Vita Bandets kongress i Helsingfors i juli 1931.

årens stora händelser och de välgärningar, den gudomliga försynen låtit vederfaras de stater, som satt sitt hopp till Gud allena, hava kejsaren av Ryssland, kejsaren av Österrike och konungen av Preussen fattat ett oryggligt beslut, att hädanefter såväl vid sina egna rikens styrelse som i sitt förhållande till främmande makter följa endast evangeliets heliga sanningar, rättvisans, kärlekens och fredens bud; förenade i sann broderlighet skola D. majestäter överallt giva varandra hjälp och bistånd, anseende sig som sina folks och arméers fäder och alla som medlemmar i en och samma kristliga familj. Deras majestäter anbefalla därför åt sina folk att i dag befästa sig i de grundsatser och plikter, som den gudomliga Frälsaren lärt människorna."

Det gick den tiden en djup religiös väckelse genom de flesta europeiska folk. I tidens stora skräckhändelser försporde man den levande Guds hand, och hos många av den tidens ledande män framkallade detta en djup fromhet, såsom fallet var med konung Fredrik Wilhelm II av Preussen, som genast skrev under ovannämnda aktstycke. Detta var grunden till den s. k. Heliga alliansen.

Denna var ett i sitt slag storartat försök att förverkliga religionens, fredens och rättvisans idéer på jorden. Sällan har en vackrare tanke under för densamma så gynnsamma förhållanden trätt ut i världen, men sällan eller aldrig har dess förverkligande så grymt gäckat de därvid hysta förhoppningarna. Hos stiftaren voro nog uppsåten de äd-

laste, men olyckligtvis kom den heliga alliansen att ledas av den kalle, hårde, beräknande furst Metternich, och i hans hand blev den ett av de kraftigaste medlen till undertryckande av folkens frihet och därmed en källa till förtryck och lidande för Europas folk under större delen av 1800-talet. Upprorens och krigens åskor ljödo än här, än där. Då höjdes mitt under Krimkrigets dagar en kvinnas röst. Det var Fredrika Bremers, (Finlands och Sverges namnkunniga dotter). Det var vår egen Fredrika Bremer, som utsände ett av en underbar siarförmåga, vidsynthet och varmaste medkänsla för den lidande mänskligheten buret upp, ur vilket följande må anföras.

„I denna tid ha vi fattat den tanke, den förhoppning, att genom kvinnorna upprätta ett fredsförbund omfattande alla jordens länder för att motverka krigets onda följder och med detsamma under en gemensam verksamhet i enahanda syftning bidra till utveckling av ett välde av frid, välstånd och sällhet.

Vi föreslå upprättandet av ett förbund i fridsfurstens namn, sträckande sin helande, på nyttfödande verksamhet över hela jorden, ett förbund, i vilket skiljaktigheterna i språk, nationalitet, himmelsstreck, sedvänjor, kristna bekännelser skola gälla som intet i förhållande till det mål, det tungomål, den Herre och det hopp, som vi ha gemensamt. Vi föreslå att därutinnan erkänna ett gemensamt fosterland, att betrakta oss som en familj, att räcka varandra handen som systrar och att erkänna som våra barn och anförvanter alla dem,

som olyckan berövat sitt stöd eller medel till bärgning och som vår vårdande omsorg möjligtvis kan nå, de må vara vad folk och trosbekännelse som helst. Var för sig äro vi svaga och förmå blott litet, men om vi räcka varandra händerna runt om hela jorden i Kristi kärleks kraft, skola vi taga jorden i arv."

Är ej detta underbara budskap liksom talat till vår egen tid, och motsvara ej dessa tankar vad som djupast rör sig i våra hjärtan? Men hur mottogs det av den tidens människor, till vilka det var riktat? Ett av de ledande världsbladen beklagade, att den uppburna författarinnan vedervågade sin popularitet. En stor tystnad var kvinnornas enda svar på Fredrika Bremers vädjan till sin tids kvinnor. Det skulle dröja sextio år, innan svaret från kvinnovärlden kom.

Men dessförinnan hade ännu en kvinna höjt sin varnande och manande röst. Det var Bertha von Suttner med boken „Die Waffen nieder!" som sägs ha inspirerat tsar Nikolaus II till sammankallandet av den första Haagkonferensen 1899. En bidragande orsak till detta var helt visst, att de folkliga fredsörelserna med den allmänna folkbildningens höjande växt till internationell räckvidd och betydelse. Grundandet av en gemensam fredsbyrå i Bern och upprättandet av den internationella skiljedomstolen i Haag äro ock uttryck för den bärande principen hos den internationella folkliga fredsörelsen att även i mellanfolkliga förhållanden söka ersätta makt med rätt.

Det var världskatastrofens dombasun, som framkallade kvinnovärldens sentida svar på Fredrika Bremers appell. — Många av oss ha säkerligen med klappande hjärta läst Marcelle Capys „En kvinnas röst ur stridslarmet”. Vi ha med brinnande intresse lyssnat till skildringarna av kongressen i Haag 1915, detta hjältemodiga försök av varmhjärtade kvinnor att låta mänsklighetens röst bli hörd i stridslarmet. Vi ha känt med i deras sorg över brustna kulturband och kärlekens utslocknande i världen, deras försök att trots allt — hålla de falnande glöden vid liv. — Då fredsslutet 1919 kom utan att medföra någon verklig fred, kunde de blott på sin kongress i Zürich protestera mot hungerblockaden och våldsfreden. Men dessa modiga kvinnor släppte ej arbetet. De sammanslöt sig närmare och bildade det nu för oss alla välkända Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, som i dec. 1919 fick en svensk sektion med fröken Matilda Widegren som ordförande.

„Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet vill förena kvinnor i alla länder, som äro motståndare till varje slags krig, exploatering och förtryck och som arbeta för universell avrustning och för lösande av konflikter genom erkännandet av mänsklighetens solidaritet, genom medling och skiljedom, genom internationellt samarbete och genom tryggheten av social, politisk och ekonomisk rättvisa för alla utan hänsyn till kön, ras, klass eller trosbekännelse. — De nationella sektionernas arbete är baserat på de resolutioner och

deklarationer, som antagits vid förbundets internationella kongresser bland vilka varje sektion äger utvälja dem, vilka den önskar lägga till grund för sitt arbete.” — Såväl den begränsade tiden som bristande förutsättningar i övrigt hindra mig från att i detalj, så som jag borde, skildra det kvinnliga fredsarbetet i denna såväl som andra sammanslutningar. Såsom vi alla veta, har Vita Bandets Världsförening ett särskilt fredsdepartement, och fredsfrågan har upptagits på V. B:s aktiva arbetsprogram i, som jag tror, de flesta anslutna länder. (I Sverige sedan år 1916.) I sammanslutningar av olika karaktär arbeta dessutom män och kvinnor sida vid sida för fredens sak, och jag skulle vilja uppmana envar att taga kännedom om detta arbete och så få impulser till en rätt förståelse av denna vår tids så oerhört viktiga fråga — fredsfrågan.

Det har sagts, att Europa står vid skiljovägen. Det kan ej stå stilla, det måste gå vidare, antingen som hittills längs anarkins väg, som leder mot krig, fattigdom och olyckor, eller samarbetets, samförståndets och den mellanfolkliga ordningens väg, som leder mot fred, lycka och framgång. I denna avgörelse kunna allra minst kvinnorna stå likgiltiga. Ingen kan blunda för att det nuvarande världsläget är i många avseenden oroväckande. Europa befinner sig mitt i en politisk och ekonomisk kris, där många brännande frågor söka sin lösning. I stället för den väntande allmänna och sucsessiva nedrustningen visar den officiella statistiken, att rustningarna under de tio

gångna åren ökats både i kvantitet och intensitet. Skadestandsfrågan och frågan om uppfyllandet av Versaillesfreden förbittrar förhållandet mellan Tyskland och Frankrike, den nyvaknande italienska nationalismen verkar detsamma mellan Italien och Frankrike. En verkligt stor fara är förhållandet mellan Ryssland och det övriga Europa. Den genom kriget framkallade ekonomiska depressionen och särskilt den alltjämt våldsamt stigande arbetslösheten i så gott som alla stater är en oerhört farlig politisk faktor. På många håll äro rasfrågorna i hög grad brännande problem. Europa av i dag har sålunda fullt upp av svåra politiska frågor. Och då man i tidningarna läser om den ena misslyckade konferensen efter den andra, så gripes nog mången fredsvän lätt av den tanken: „Vad tjäna alla våra strävanden till?” En sådan tanke måste vi dock söka med all kraft motarbeta. Och det saknas ej heller uppmuntrande företeelser. Starkt fredsvänliga krafter äro ock i verksamhet i världen. Bland dessa må framhållas den vilja till samförstånd och försoning, som tar sig de mest olikartade uttryck — från försoningsarbete genom utbyte av skolbarn och lärares ömsesidiga besök i forna fiendeländer, genom „spadtag för freden”, genom förslag om världsekonomisk organisation i st. f. vapenrustning, ända till den folkliga fredsrörelsen och det kyrkliga korståget mot krig och förskiljedom. „Kristi väg och krigets väg äro oförenliga” och vi ha genomgått ett förbittrat krigs smältugn, kanske kunna vi nu i dess efterglöd

tända „fredens fackla”, för att citera några ord ur appellen. Nästa år, 1932, motses en allmän världskonferens av religiösa samfund, vilken skall behandla de religiösa samfundens inställning till fredsarbetet. Säkert är, att en fast sammanknuten kulturgemenskap på olika områden mellan folken undanröjer många friktionsanledningar, på samma gång som den lyfter folken upp på en högre kulturnivå. Det mellanfolkliga rättsväsendet har kraftigt utvecklats. Det finnes början till ett internationellt organ för samarbete och avgörande av mellanfolkliga tvister. Den av de flesta civiliserade stater antagna Kelloggspakten med sitt fördömande av kriget måste anses som en ljuspunkt av första ordningen. Ty då alla folk förplikta sig att ej börja anfallskrig, så kan det ej heller uppstå några försvarskrig, och är kriget bannlyst, så måste krigsmedlen bannlysas. Slutligen har det redan under världskriget framkomna förslaget om ett europeiskt statsförbund — ett Pan-Europa — ånyo trätt fram icke längre som en utopi utan som en tidsnödvändighet, ett skydd mot krig och revolution. Det är, som bekant, den franske statsmannen Briand, som senast ställt frågan in i den politiska diskussionen, och den har också utvecklats av tidskriften Pan-Europas utgivare, Coudenhove-Kalergi. Inför dessa företeelser vill optimisten gärna instämma i svenska socialrådet Sjöstrands ord: „I det stora hela är den tid, i vilken vi leva, synnerligen gynnsam för fredsiden”. Men nu måste världsoptionen mobiliseras för denna idé, ty

därpå beror den europeiska kulturens räddning. Ett nytt världskrig skulle vara dess fullständiga undergång.

Då jag i det följande övergår till att något tala om kvinnans uppgift i denna mänsklighetens livsfråga, vill jag söka återgiva några tankar ur Coudenhove-Kalergis bok „Held oder Heiliger”.

Kvinnans politiska mission är freden. Detta är den stora gåva, som Europa väntar av kvinnan. Även i politiken skall hon emancipera sig från mannen och vägra understödja dumhetens, småsinnets, hatets och förstörelsens nutida europeiska politik. Överallt böra kvinnorna grunda egna organisationer för att inleda en förnuftigare och mänskligare politik. De böra icke låta sig av de manliga politikerna missbrukas som röstsedlar för att driva manlig politik, utan de böra ock i politiken finna och företräda sin egen kvinnliga mission. Den kvinnliga politikens program har Sofokles för alltid utformat i Antigones ord: „Icke för att hata utan för att älska, finnes jag till”. Europas män ha med sin individualistiska inställning kämpat för den europeiska friheten, nu är det kvinnornas sak att kämpa för den europeiska enheten, och att fullborda det stora verk, som misslyckats för männen. Kvinnorna lida tyngre under kriget än männen, ty svårare än att själv kämpa är det att överksam vänta under förvissning, att älskad make och barn äro i ständig dödsfara och icke kunna hjälpa dem. Under det att kriget i viss mån motsvarar den manliga kampinstinkten, förhånar det all kvinnlig moderlighetskänsla. Därför måste kvinnorna

samla alla sina krafter och begagna alla sina politiska rättigheter för att kämpa mot krig, krigsfara och krigspolitik. Samtidigt måste de arbeta på att förhindra revolution och hjälpa till att lösa de sociala frågorna på fredlig väg. Till båda uppgifterna är kvinnan mera kallad än mannen, emedan hon är på samma gång mera konservativ och mera social. Hennes socialism har sina rötter i hennes mänsklighet, hennes konservatism i hennes moderlighet. I den sociala såväl som den nationella frågan är det den europeiska kvinnans stora mission att försona Europas folk och därigenom förhindra Europas sammanbrott. Men utöver Europas gränser skall hon kämpa för mänsklighetens fred och understödja allt, som befordrar denna. Hennes amerikanska syster, som redan står i spetsen för den amerikanska fredsrörelsen, skall med hänförelse räcka henne händerna. Gemensamt skola de med hjärtats logik bekämpa den manliga världens krigspolitik, som med huvudets logik står fast vid, att det alltid måste vara och alltid kommer att finnas krig. — Den manliga grundinstinkten och den kvinnliga stå här i motsats till varandra: mannen, vars hjältebragd sedan årtusenden bestod i att taga andras liv och kvinnan vilkens hjältebragd består i att giva andra liv. I denna livsfråga borde alla nationers alla kvinnor känna sig förbundna och enligt stå tillsammans även gent emot de ofta sinsemellan oeniga männen. Då gryr hoppet om att ett andra världskrig skall undvikas och fredens stora aera begynner. Lyckas kvinnan utföra detta stora verk — då

har hon fyllt sin politiska mission. „Hon har för andra gången fött mänskligheten”. — Men, innan detta mål kan nås, äro många problem att lösa och många hinder att övervinna. Och bland alla spörsmål som tränga till svar, intager kravet på definitiv internationell avrustning det kanske allra främsta rummet.

Såsom torde vara allmänt känt, förberedes till nästa år en allmän nedrustningskonferens i Genève, till vilken konventionsförslag föreligger från N. F:s förberedande kommission. Intet är för närvarande viktigare, än att säkerställa ett ur fredens synpunkt lyckligt resultat av denna konferens. Den kan bli vändpunkten i världens historia, en skiljeväg: åt ena hållet varaktig fred, åt andra hållet ett oundvikligt krig. Den korta tid, som återstår, innebär därför för hela kulturmänskligheten ett utomordentligt och djupt ansvar. — Internationella Kvinnoförbundet för fred och frihet har, som bekant, under föregående år utsänt ett uppopp för en internationell massdeklaration för universell avrustning, i vilket uppopp enträget vädjas till regeringarna att åt sina respektive delegerade vid nästa avrustningskonferens giva formella instruktioner i och för opartisk prövning av alla redan inlämnade och ännu inlöpande avrustningsförslag, beträffande deras praktiska utförbarhet samt att vidtaga åtgärder i och för snart förverkligande av den så länge utlovade avrustningen.

Det är av högsta betydelse att denna internationella massdeklaration må bli en verklig manifesta-

tion av folkens, ej minst kvinnovärldens, fredsvilja. På ett av den engelska sektionen i London anordnat massmöte för internationell avrustning, yttrade den engelske utrikesministern Henderson bl. a.: „Nedrustning genom internationell överenskommelse är en livsfråga för mänskligheten”. „Om folken önska avrustning, kunna de få den; om de uttrycka sin vilja, kunna de framtvinga resultat”. — „Vi kunna aldrig skapa en ny världsordning, om vi ej kunna avrusta”. Och han uttalade den förhoppningen, att fredens vänner över hela världen icke skola upphöra att verka för detta mål.

Det har visserligen framhållits, hurusom frihet från krigsberedskap förutsätter och medför, att staternas inre och yttre säkerhet tryggas av folkens andliga och moraliska kraft och den allmänna rättsåskådningens styrka. Men det måste emellertid kraftigt betonas, att denna avrustning ingalunda utesluter upprätthållandet av en internationell ordningsmakt, lika visst som polis erfordras för säkerheten och ordningens handhavande även i de mest fredliga samhällen.

Fredsrelsens mål är visserligen avlägset, och de finnas, som anse, att det ej tjänar till något att arbeta för avrustning, emedan vår tid saknar de andliga förutsättningarerna härför. Låt oss dock ej misströsta eller förtrötta! Det var möjligt till sist att avskaffa slaveriet, som under årtusenden för största delen av mänskligheten föreföll lika nödvändigt som krigsrustningarna nu. Slaveriets upphävande är ett vittnesbörd om den kristna tankens makt att genomtränga mänsklighetens tanke-

gång, om blott ett allvarligt arbete sättes in för dess utbredande.

Skuggor och dagar växla i folkens som i den enskildes liv, liksom vågberg och vågdalar markera kulturvecklingens gång. I den tvekamp mellan ljus och mörker, hat och kärlek, som ännu överallt pågår i världen, bör ingen tvekan råda om var kvinnans plats är, där hon har att göra sin insats. I ökade kunskaper och insikter, i förbättrad samhällsställning, i redan förefintliga sammanslutningar för ideella och praktiska mål har nutidens kvinna en oerhörd förmån och styrka i jämförelse med gångna tiders kvinnor. Är det då för djärvt att hoppas, att den moderlighetskänsla, som är nedlagd i varje kvinnas själ, skall väcka kvinnornas entusiasm för den mänsklighetens livsfråga, som heter fredsfrågan — och så, som Fredrika Bremer en gång drömde, samla världens kvinnor till en alla folk och klasser omspannande enhetsfront för förverkligande av försoningens, samförståndets och kärlekens höga idéer inom folken och mellan folken?

Vi bekänna Jesus Kristus, Fridsfursten, såsom vår Herre. Må vi frambära vår hyllning ej blott i ord utan ock därigenom, att var och en efter sin förmåga söker bringa i verkställighet hans bud och vilja: *F r i d p å j o r d e n !*

